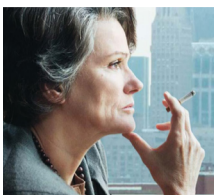

PAGINA 3

Broeden met een knipoo van boven

PAGINA 7

Joke Hermsen over Hannah Arendt

PAGINA 8

'Jezus maakte ook fouten'

EN VERDER: Pinksterviering met wereldmuziek ■ Klanten voedselbank willen werk ■ Reportage: R.K. Jongerenvereniging ■ Oscar Romero zalig

Struinen door spirituele tuinen in de stad

In dit voorjaarsnummer van KDH staan allerlei tuinen, verspreid over Den Haag en omgeving, die een genot zijn voor bezinning, het opdoen van inspiratie en wie weet voor een spirituele ervaring.

FOTO'S EN TEKSTEN: MARGOT C. BERENDS

Wie de hemel op een andere manier wil bekijken dan vanuit een ligstoel midden in de stad, kan terecht bij het kunstwerk Hemels Gewelf in Kijkduin (foto). In de duinen, tegenover restaurant De Haagsche Beek, leidt een trap naar een grote ellips-vormige krater. Door een tunneltje kom je op de bodem. Daar staat een stenen bank, waarop je languit op je rug kunt liggen. Het effect van de kraterranden is dat je de hemel boven je ervaart als een enorme koepel.

Het kunstwerk van de Amerikaan James Turell voelt als een intieme ruimte, in een bijna beklemmend contrast met het onmetelijke firmament dat zich erboven uitstrekt.

De groenbegraste wanden roepen de associatie op van een besloten tuin of hof. Alleen draait het hier niet om wat binnen de omheining is, maar om wat daarbuiten is.

Hoewel, er zijn slimmeriken die deze afgesloten plek ontdekt hebben voor een wat intiemer vermaak. Een jong stelletje – middelbare schoolleeftijd – heeft de bank uitgekozen om zich vooral in elkaar te verdiepen. Logisch dat ze zich hier terugtrekken, en niet op het andere deel van het kunstwerk. Eenzelfde soort ligbank bevindt zich open en bloot op de top van een duin verderop. Als je daar gaat liggen, zie je de hemel van horizon tot horizon. Ook daar staat op deze zonnige lentedag een stel. Het zijn hardlopers die de bank gebruiken als leuning voor hun strekoefeningen. Kies voor een bezoek aan dit kunstwerk een wat somberder dag uit. Er is dan geen oogverblindende zon. En minder kans op recreërende stelletjes.

Rabbin Shmuel Katzman maakt zich zorgen

'Joden zullen niet de laatsten zijn'

INTERVIEW Joden die op straat een pet dragen om hun keppeltje te verbergen, anti-joodse spreekwoorden bij voetbalwedstrijden, demonstraties met grof verbaal geweld tegen joden: het antisemitisme lijkt weer in opkomst. Rabbin Katzman over bedreiging van de vrijheid.

Rabbin Shmuel Katzman: "Een president die goed is voor de joden, is goed voor het land"

VOOR DE SYNAGOGE IN HET BE-zuidenhout staat de marechausee op wacht, op straat is de politiepost niet te negeren en de buitendeur is gepantserd. Shmuel Katzman (47), afkomstig uit New York en sinds twintig jaar (orthodox) rabbin van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK), glimlacht wrang. 'De joden zijn nu misschien het hoofddoelwit van terreurbewegingen, voor je het weet ben jij het volgende slachtoffer. De joden zijn de eersten, maar ze zullen niet de laatsten zijn.' De profetische woorden zweven door de ruimte. 'De AIVD en de Nationaal Coördinator Terrorisbestrijding en Veiligheid zijn bezorgd.' Hij wil er uit veiligheidsoverwegingen niet veel over kwijt. 'We zijn gedwongen allerlei maatregelen te nemen, om het zekere voor het onzekere te nemen. Het is een dilemma. Je wilt je niet verschuilen, we willen graag deel van het straatbeeld zijn. Maar veiligheid is een grote zorg.'

'Kindermoordenaar!'

Het NIK is volgens Katzman een traditionele gemeenschap. Zelf is de rabbin duidelijk herkenbaar als gelovige jood: baard, keppeltje en buitenshuis een hoed. Het komt hem regelmatig op negatieve aandacht te staan. Bij een bezoek aan de Haagse Markt in de Schilderswijk wordt er flink naar

Lees verder op pagina 2

Musical: 'Ester die Hadassa heette'

De Duinzichtkerk en Christus Triumfatorkerk voeren samen een musical uit, 'Ester die Hadassa heette', naar het bijbelboek Ester, over een joods meisje dat moet kiezen tussen lijfsbehoud of het opofferen van zichzelf voor anderen.

VRIJDAG 12 JUNI, CHRISTUS TRIUMFATORKERK. ZATERDAG 13 JUNI, DUINZICHTKERK. 20 UUR.

Marcus van Spronsen: 'Zorg dat het top is wat je aanbiedt, leg er liefde in'.

'Tellen, dat doe ik niet meer'

INTERVIEW De Nieuwe Badkapel op Scheveningen bestaat honderd jaar. Marcus van Spronsen (40) is vanaf zijn kindertijd al een actief lid. Hij vertelt over de nieuwe aanpak, die vruchten afwerpt.

OP 21 JUNI VIEREN WE DE EERSTE steenlegging. Het is de aftrap van het eeuwfeest, dat het hele jaar zal duren met allerlei festiviteiten. Ik verheug me erop. Ik noem de Nieuwe Badkapel een intieme, grote kleine kerk. Met mensen van verschillende achtergrond met wie je samen het geloof beleeft. Ik lijk sterk op mijn

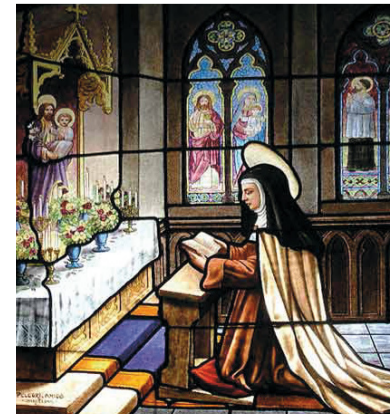
moeder: zij is ook actief in de kerk. We delen dezelfde gedrevenheid. Toen ik zeven was, ging ik al de deuren langs om lootjes te verkopen. Mijn halve familie is of was in de Badkapel actief: vader, zus, schoonzus, neef, tante. Op familiefeestjes worden vaak praktische zaken geregeld, tussen de koffie door. Ben jij er morgen, wie doet wat? Ik ben nu jeugdoudlerling en kerkrentmeester.

Dat je alleen op zondagochtend naar de kerk gaat, vind ik ouderwets. De maatschappij doet vierentwintig uur per dag

Lees verder op pagina 2

Zingeving volgens Teresa van Avila

De rooms-katholieke kerk aan het Westeinde is naar haar vernoemd: Teresa van Avila (1515-1582). Haar geschriften hebben de mystieke theologie dermate beïnvloed dat zij door paus Paulus VI in 1970 als eerste vrouwelijke heilige werd uitgeroepen tot kerkleeraar. De rooms-katholieke kerk viert deze zomer haar 500-jarige jubileum. Frans Vervooren, priester in parochie De Vier Evangelisten, vertelt hoe Teresa's turbulente zoektocht naar zingeving nu nog kan inspireren.

DI 12 MEI EN 16 JUNI, 14-16 UUR, € 5.

'Natuur heeft ook spirituele krachten'

Hoe kunnen we voor ons welzijn dankbaar gebruik maken van spirituele krachten in de natuur? Marjo Hess, natuurgids in de Haagse regio, geeft originele tips. Woensdag 17 juni, 14.30-16.30 uur. Maranathakerk.

Enquête onder klanten voedselbank

Meer werk, dat wil iedereen

NIEUWS Klanten van de voedselbank in Den Haag-Zuidwest hebben in een enquête aangegeven hoe de diaconie hen kan helpen hun armoede en eenzaamheid te bestrijden.

IN DEN HAAG-ZUIDWEST ZIJN ongeveer 360 huishoudens afhankelijk van de voedselbank. Er zijn uitdeelpunten bij de Exoduskerk, Morgensterkerk, Shalomkerk en bij wijkcentrum Bokkefort. De diaconaal opbouwwerkers van zuidwest, Marianne van Schravendijk en Kees Buist, hebben onderzocht met welke problemen de voedselbank-afnemers te maken hebben en hoe ze denken dat de protestantse diaconie hen daarbij kan helpen. Veel ondervraagden blijken door verlies van werk of door ziekte in de schulden te zitten. De meesten hebben wel een opleiding genoten. Van Schravendijk en Buist gingen met honderden wijkbewoners in gesprek. 'De meesten komen weleens in een kerk voor een maaltijd, hulpsprek of een culturele activiteit, ook moslims, maar zelden voor vieringen', vertelt

Buist. Verder werden enquêteformulieren uitgedeeld. Negentig formulieren met ideeën voor het bestrijden van armoede en (dientengevolge) eenzaamheid kregen ze terug. Daaruit is een lijst met negentien projecten gestilleerd.

Schulden en Syrië

Er is vraag naar gevarieerde informatie, bijvoorbeeld over wijkdiensten, kringloopwinkels en opvoedingsondersteuning. Graag steekt men ook zelf de handen uit de mouwen, zoals met een groenten-, bloemen- en bezinningstuin bij de Shalomkerk. Of met klusjes in ruil voor boodschappen. De cursus 'beauty en kunstnagels' en de computercursus vallen ook in de smaak.

In een tweede vragenronde hebben de invullers een top drie uitgekozen. Op

een gedeelde eerste plaats staan 'het vinden en behouden van werk door middel van werkervaringstrajecten' en 'een ambulante spreekuur'. Ook de behoefte aan voorlichting over schuldhulpverlening is groot.

Voor Buist liggen deze prioriteiten in de lijn van zijn verwachting. Bij de ambulante spreekuren loopt het soms storm, vertelt hij. 'De een wil weten hoe de deurwaarder op afstand gehouden kan worden, de ander zoekt een fiets om kinderen naar school te brengen, weer iemand anders vraagt hoe z'n Syrische familie hier naartoe kan verhuizen.' Waar mogelijk probeert Stek (als uitvoeringsorganisatie van de protestantse diaconie) met een uitgebreid netwerk en eigen middelen te helpen.

In actie

Met de uitvoering van de top drie is al begonnen. In samenwerking met de Loosduinse stichting 'Voor Welzijn' zijn bij voedselbanken 'markten van

In het 'repair café' krijgen kapotte spullen een nieuw leven.

mogelijkheden' gehouden. Voedselbankklanten is gevraagd in welke projecten (zoals een weefclub, repair café, koekjesbakken) zij hun energie zouden willen steken. Buist: 'We hopen dat steeds meer mensen uit hun sociaal isolement komen, een netwerk opbouwen en hun talenten ontdekken. Hopelijk wordt dat een opstap naar

het vinden van betaald werk.' Nieuwe vrijwilligers en tips voor locaties voor werkervaringsprojecten zijn welkom.

ROBERT REIJNS

INFO: KEES BUIST,
TEL. 06 20 40 16 18.

Ruilen van uw tuin niet toegestaan

Onderwijs, ondersteuning en ontmoeting – dat zijn de drie O's van het Multicultureel Ontmoetingscentrum (MOC) in de Schilderswijk. Elkaar ontmoeten is de belangrijkste O. Ruim vijftig nationaliteiten koken er samen, eten samen, praten samen, zingen samen... en tuinieren samen.

Achter het centrum is een grote binnenplaats, die voornamelijk uit steen bestaat. Hier rijden de auto's van de Voedselbank hun spullen naar de achterdeur van het MOC. Maar er is ook groen. Een bestaand tuintje gaat binnenkort op de schop en zal door een tuinarchitect opnieuw worden ingedeeld. Verder zijn rond een boom kleine stukjes grond afgebakend, die door buurtbewoners bewerkt mogen worden. De directe achterburen hebben de eerste keuze. Als er daarna nog grond over is, komen verder weg wonende Schilderswijkers in aanmerking voor een perceeltje.

Directeur Marie-Anne van Erp: 'Vorig jaar hadden een paar hindoestanen net zo lang geruild tot er een aaneengesloten hindoestaanse hoek was. Dat willen we dit jaar anders doen, er mag niet geruild worden. Het is juist de bedoeling dat allerlei nationaliteiten pal naast elkaar een tuintje hebben en elkaar zo leren kennen.'

De tuintjes moeten nog verdeeld worden, half april lagen ze er nog grijs en kluitig bij. Alleen de moskee om de hoek heeft al een perceeltje. Het staat helemaal vol met uien. In een ander tuintje staat nog een verdwaalde goudsbloem. Nog een paar maanden, en deze plek zal net zo veelkleurig zijn als de Schilderswijk zelf.

Het MOC is opgezet vanuit de Heilig Hartkerk, die een onderdeel is van de Willibrordparochie. De tuin is openbaar toegankelijk, op dinsdag van 12-16 uur, heel de zomer. Het is een rustige, mooie plek om een gesprek met Schilderswijkers aan te knopen.

Rabbin Katzman

Vervolg van pagina 1

Katzman gekeken en regelmatig roept iemand hem na: 'Hé, jood!', of 'Heil Hitler!'. Of: 'Kindermoordenaar!' Dat laatste was overigens op de Benoordenhoutse Van Alkemadeaan.

'Het is natuurlijk geen fijn gevoel', zegt Katzman, die zich kan voorstellen dat er joden zijn die liever niet herkenbaar over straat gaan. 'De meesten proberen niet op te vallen als ze niet in hun eigen wijk zijn. Het is niet nieuw. Dat ze bang zijn, is een trieste zaak. Maar er is mij niks bekend van fysiek geweld. Nauwelijks tot niks.'

Sluimerend antisemitisme

Katzman wil eigenlijk ook hierop niet te diep ingaan. 'Het Westen is aan het veranderen. Het heeft te maken met de multiculturele samenleving die er wel of niet is.' Er is een ander fenomeen dat hem zeker zo hoog zit: sluimerend, meer verborgen antisemitisme. Het weer voorstel om het ritueel slachten te verbieden is daar volgens

hem een duidelijk voorbeeld van. Weliswaar verwierp de Eerste Kamer het drie jaar geleden, voor Katzman is er een grens overschreden. 'De discussie heeft veel schade aangericht. De kern van de zaak is: je moet mensen in hun waarde laten. Dit ging om het ontnemen van rechten aan een minderheid. Dat is antisemitisch, ja. Niemand zal zeggen: ik ben antisemitisch. Het is altijd verscholen.'

Een verbod op ritueel slachten was een van de eerste anti-joodse maatregelen die de nazi's namen, roept Katzman in herinnering. 'Ik ben zeker bezorgd. Maar de zorgen zijn over de maatschappij. Het is een kwestie van tijd voordat de besnijdenis aan de orde is. Het kan alles zijn. Op het moment dat men het goed vindt anderen een mening op te leggen, is het hek van de dam. Als de maatschappij gaat bepalen wat men moet vinden, is er geen sprake van vrijheid. Er is nu een nieuwe trend, die nog niet in een gevaarlijk stadium is. Maar de seculiere waarden van

nu kunnen ook een verkeerde wending nemen.'

Hij toont de 'sjoel', de gebedsruimte waar rond de driehonderd gelovigen op gezette tijden samenkomen. 'Het joodse volk heeft een geschiedenis van meer dan tweeduizend jaar in het overleven. Ook in het groeien, productief zijn en bouwen.'

Waarom moet deze synagoge toch verborgen zijn in een onopvallende straat en staan er gewapende manschappen voor de poort? De rabbijn glimlacht mild, niet in staat een geschiedenis van eeuwenlange vervolging kort samen te vatten. 'Er is iets bijzonders', zegt hij eenvoudig. 'Een president die goed is voor de joden, is goed voor het land', citeert Katzman een uitdrukking van Amerikaanse joden. Een uitspraak van hemzelf lijkt met de minuut zwaarder tussen de muren te hangen. 'De marechaussee voor de deur staat daar niet voor de joden, maar voor de maatschappij.'

MATTHIJS TERMEER

Nieuwe Badkapel

Vervolg van pagina 1

een beroep op ons, waarom zou er door de week dan geen plaats zijn voor het geloof? Zet de kerk open, zodat mensen die behoefte hebben aan verstillen en bezieling er terecht kunnen. Zoals ze ook zelf beslissen op welk uur van de dag ze boodschappen doen. Het pakket dat je als kerk aanbiedt, moet breed zijn, ook voor bezoekers die af en toe geestelijk willen bijtanken.

Normaal onderwerp

We organiseren ontmoetingsmomenten. Vijf jaar geleden zijn we met vier jongeren een gesprekskring begonnen, bij iemand thuis. Nu zijn we met zestien. De kerk blijkt in gesprekken met vrienden een normaal gespreksonderwerp te zijn. Wat doe jij vanavond? Ik ga naar de groep van de kerk. Zo groeit de interesse vanzelf. 'Mag ik ook komen?', horen we. Met andere kerken en een kinderboerderij hebben we rond Kerst een Kerstwandeltheater georganiseerd. Op zes locaties werden in korte voorstellingen, elk kwartier opnieuw, de bekende geboortetaferelen nagespeeld. Tegen de duizend mensen kwamen er op af. Op de ochtend van 5 mei vieren we de Nacht van de Bevrijding. Met muziek, film, een voordracht. 's Ochtends van vijf tot zes. Ideale tijd, de overgang van donker naar licht, van oorlog naar vrede. Als de eerste zon door de grote glas-in-loodramen schijnt, ervaar je de symboliek. Vroeg? Ach, voor de vrijheid mag je toch wel één keer per jaar vroeg opstaan?

Verwonderen

Vroeger dacht ik in aantallen: trekken we wel genoeg bezoekers? Ik was aan het tellen. Dat doe ik niet meer. Als je iets organiseert moet je er vol voor gaan. Zorg dat het top is wat je aanbiedt, leg er liefde in, dan heb je jouw taak volbracht. De rest is aan de Heilige Geest. Resultaat verwacht ik niet. Ik laat me verwonderen door de dingen die gebeuren.

Ik ben iemand die mensen enthousiast kan maken. Daarbij weet ik dat ik ook veel dingen niet kan. Ik heb dus anderen nodig om te realiseren wat mij voor ogen staat. Ik vraag ook altijd mensen van buiten de kerk om mee te helpen. En ik ben altijd blij als dat weer lukt.

We zijn, om het in bijbelse taal te zeggen, allemaal geroepen om dit werk te doen. Ik schakel de christelijke gemeente daarom bewust niet gelijk met de kerkgangers die op zondagochtend in de banken zitten. De gemeente blijkt veel groter en diverser te zijn dan velen denken. Sommi-

gen zijn bidders, anderen arbeiders. Je weet vaak niet wat iemand kan of doet.

Het gaat goed met de Nieuwe Badkapel. De restauratie van het monumentale gebouw was in oktober 2014 klaar. Het kan er weer decennia tegen. Verder groeit de kerk. Ook de jongere generatie weet ons te vinden. Onze nieuwe leden komen uit de hele stad, tot uit Zoetermeer toe. Al met al spreken we van een prettige groei.'

JAN GOOSSENSSEN

Nieuwe Badkapel viert eeuwfeest

Deze zomer begint de Nieuwe Badkapel op Scheveningen aan haar eeuwfeest.

Op 21 juni 1915 werd de eerste steen gelegd van de kerk. De oorspronkelijke Badkapel stond op het Gevers Deynootplein en moest begin 1900 wijken voor een herinrichting van het plein. De diensten waren vooraf bestemd voor de vakantievierende badgasten in Scheveningen.

De Nieuwe Badkapel werd regelmatig bezocht door koningin Wilhelmina. Zoals veel protestantse kerken in Den Haag beschikte ook de Nieuwe Badkapel tot in de jaren zestig over een koninklijke loge. De kerk, een rijksmonument, is een 'Gesamtkunstwerk', het resultaat van een zoektocht naar protestantse kerkarchitectuur uit de tijd rond 1900, met invloeden van Berlage en De Bazel.

ALLE JUBILEUMACTIVITEITEN:
NIEUWEBADKAPEL.NL

advertenties

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN-OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Paus Franciscus rehabiliteert geloofsheld

Oscar Romero zalig, maar geen feest in Den Haag

NIEUWS Wie weet nog wie Oscar Romero was? Een omstreden 'bisschop van de armen' in Midden-Amerika, die vermoord werd. Nu wordt hij zalig verklaard. Maar de Spaanstalige rooms-katholieke gemeenschap 'Oscar Romero' van de Agneskerk ziet geen reden voor een feestje.

AARTSBISSCHOP OSCAR ROMERO uit El Salvador wordt deze maand zalig verklaard. De Spaanstalige geloofsgemeenschap, met de Agneskerk als thuisbasis (Beeklaan, Regentessekwartier), draagt zijn naam. Oscar Romero uit hoofdstad San Salvador was aartsbisschop in een roerige tijd. Twee jaar na zijn aantreden belandde zijn land door een staatsgreep in een burgeroorlog. Het nieuwe militaire bewind maakte zich schuldig aan mensenrechtenschendingen. Romero ontpopte zich tot spreekbuis van het verzet tegen het geweld en maakte zich geliefd door zijn niet aflatende inzet voor de armen. Een jaar na de staatsgreep, op 24 maart 1980, werd hij doodgeschoten toen hij de mis opdroeg in een ziekenhuiskapel.

Emeritus pastoor Jan Zijerveld uit Den Haag werd zo diep geraakt door Romero, dat hij de Spaanstalige geloofsgemeenschap in Den Haag naar hem ver-

noemde, vorig jaar nog een zelfstandige parochie. 'In de tijd van Romero deed ik solidariteitswerk in El Salvador en ik heb hem altijd bewonderd. Hij vertolkte een geloof dat mij mijn hele leven heeft gedreven. Later werd ik in Chili priester-arbeider bij armlastige boeren. Na terugkomst in Nederland heb ik altijd met Spaanstalige migrantengemeenschappen gewerkt. Hoewel zij zelf meestal niet zoveel met Romero hadden, is hij voor mij altijd een icoon geweest van het idee dat onze kerk een kerk van de armen is.'

Geen politieke moord

Hoewel Oscar Romero in Latijns-Amerika werd geëerd, heeft zijn zaligverklaring drieënhalve eeuw op zich laten wachten. Reden is dat hij werd verdacht van marxistische sympathieën en dat zijn dood als een politieke moord werd gezien. Paus Franciscus nam deze barrière weg door onlangs te verklaren dat Romero 'niet is vermoord

Sal Salvadorianen dragen Oscar Romero op handen, zijn zaligverklaring toejuichend.

omdat hij een politieke boodschap, maar het evangelie verkondigde'. Tom van den Beld uit Den Haag, bestuurslid van Mariënborg, vereniging voor kritisch katholieken, is blij met de aanstaande zaligverklaring. 'Romero is in de kerk van zijn tijd ronduit verwaarloosd. De angst voor "links" heeft de kerk veel te lang verhinderd om hem te erkennen als geloofsheld. De zaligverklaring is een rehabilitatie.'

'De zaligverklaring van Romero', al-

lus Van den Beld, 'is voor mij teken van de ommezwaai onder paus Franciscus. Hij wil een kerk die met haar voeten in de modder staat en barmhartigheid als uitgangspunt neemt. De kerk heeft zich te lang verloren in navelstaarderij. Niet het evangelie, maar leerstellige en kerkordelijke kwesties leken haar in beslag te nemen. Ze moet de blik naar buiten richten en, voorrang gevend aan het evangelie, een krachtige positie inne-

men in maatschappelijke vraagstukken, precies zoals Romero deed. Dit voorbeeld wordt in Nederland maar mondjesmaat gevolgd en het is te hopen dat Franciscus voldoende tijd heeft om zijn vernieuwing te bestendigen.'

Voor Zijerveld is het de vraag of de tijd voor vernieuwing niet al achter ons ligt. 'Het godsbesef is vrijwel helemaal geïndividualiseerd en het geloof lijkt soms weinig meer dan persoonlijke spiritualiteit. De maatschappelijke beweging van de jaren zestig, zeventig en tachtig lijkt te zijn weggeëbd en het idee dat geloven gelijk staat aan sociale betrokkenheid is verdwenen. Zelfs in de gemeenschap Oscar Romero, met overwegend Latijns-Amerikaanse gelovigen, zie je weinig begeestering rondom een persoon als Romero. Hij zag een grote opdracht voor de kerk in deze wereld, maar dit lijkt helaas een opdracht waartoe zich nog maar weinigen geroepen voelen.' Festiviteiten rond Romero staan niet op het programma in deze geloofsgemeenschap, noch in de Nederlandstalige Agnesgemeenschap.

AAD HOOGDIJN

Emma's Hof, droom van de Regentessebuurt

Op de lange mozaïekbank zitten jongeren met pen en papier op schoot te overleggen. In een ander hoekje zitten twee mannen te lezen. Op een lage houten stoel met een afdakje geniet een meisje van het zonnetje. Drie Turkse vrouwen zitten op de Parijse Tuileries-achtige stoelen bij het theehuis. Een paar Turkse mannen plukken kruiden en snoepen meteen wat muntblaadjes. En door een kabbellend beekje loopt een meisje op blote voetjes, terwijl haar moeder een jonger kindje de borst geeft. Dit alles in een wonderschoon decor van bomen, planten, struiken, hoogtes, laagtes, waterpartijen. We bevinden ons midden in het Regentessekwartier. Bijna honderd jaar geleden werd op dit binnenterrein tussen Weimarstraat, Beeklaan en Galileïstraat het patronaatsgebouw van de Agneskerk neergezet. Het verenigingsgebouw voor parochianen en

buurtbewoners heeft nauwelijks als zodanig gefunctioneerd. Onder meer een gaarkeuken, de Hersteld Apostolische Zendingsgemeente en een boksschool hebben erin gezeten. Vijf jaar geleden is het gebouw gesloopt en kon een droom van een groep Regentessekwartierders werkelijkheid worden: het gebied werd 'terugggegeven aan de buurt'. Er kwam een openbare tuin. Emma's Hof. Een van de dertig vrijwilligers van de 'Groengroep' vertelt dat de steen die boven het oude parochietheater zat, nu in een muur is ingemetseld. En kijk, dat klokje op het houten theehuis is geschonken door de Agneskerk en hoogstpersoonlijk door de bisschop gezegend. 'Ik wil niet arrogant doen, maar Emma's Hof is een voorbeeld voor veel andere buurttuinen.' En terecht. Wat een rust, en wat een onwaarschijnlijk mooi ontwerp. Een lushof.

Nestkast voor slechtvalken in Bethlehemkerktoren

Broeden met een knipoog van boven

INTERVIEW Aspirant-valkeniers Remco en Jessica, koster Johan en het koppel slechtvalken zelf werken perfect samen om een broedkast boven op de toren van de Bethlehemkerk te realiseren.

DE VOORBURGSE ASPIRANT-VALKENIERS Jessica en Remco wisten dat een Haags koppel slechtvalken op zoek was naar een nieuw onderkomen. De zusterflat bij het Leyenburg ziekenhuis werd gesloopt en de broedbak was weggehaald. Jessica en Remco zijn lid van de Bethlehemkerk, en overwogen of de kerktoeren wellicht een mooie plek zou zijn voor de vogels. Ze hadden het nog amper bedacht, of ze merkten dat de slechtvalken zelf ook al hun scherpe blik hadden laten vallen op de toren.

Hijzen en monteren

In Nederland zijn slechtvalken afhankelijk van broedkasten, omdat ze op grote hoogte hun eieren leggen in een kuiltje van grind. Zulke plekken biedt de natuur hier niet, leggen Remco en Jessica uit. Omdat het broedseizoen al op handen was, moest er snel een broedkast op de toren komen. Remco: 'Alles, maar dan ook alles viel daarna op z'n plek.' Het werd uiteindelijk een project waarin de valkeniers nauw samenwerkten met de koster van de kerk, Johan Quist. Hij en Remco zorgden al spoedig in de toren voor een volgens de normen gemaakte broedkast. Remco en Johan, gezeerd en wel, hesen de broedkast op een veilige en goede manier omhoog, en monteerden

hem. De mannen vertellen: 'We werden daarbij gadeslagen door de slechtvalken. Ze vlogen om de toren en gingen op het dak zitten kijken hoe we aan het werk waren.'

Nestkuiltje

Twee webcams volgden de ontwikkelingen. De beelden zijn rechtstreeks te

De vrouwtjesvalk broedt op nieuw leven.

bekijken via de website van Hunters of the Sky, het bedrijf van de aspirant-valkeniers. Alles verliep voorspoedig. De valken namen binnen een week tijd hun intrek in de kast, begonnen met het maken van een nestkuiltje, slapen en paarden er. Maar er pakten zich donkere wolken samen boven hun koppen. De koster vertelt: 'De kerk had met een telecombedrijf een datum afgesproken dat er onderhoud aan de toren plaats zou vinden. We waren bang dat de slecht-

valken erdoor verjaagd zouden worden.' Maar nee hoor, alsof ze het onheil voelden naderen, vertrokken ze drie dagen daarvoor uit zichzelf, op een moment waarop te zien was dat het vrouwtje nota bene bijna haar eerste ei zou leggen. Vervolgens waren ze ook nergens meer te bekennen. 'We vreesden dat ze waren omgekomen of verjaagd. Maar twee uur na het afronden van de werkzaamheden vlak bij de broedkast, dook het vrouwtje opeens weer op. De volgende dag kwamen die werklui nog even terug om vijftien meter lager iets af te maken. Ze gingen weg, en een kwartier later legde het vrouwtje haar eerste ei.'

Jessica, Remco en Johan zijn opgetogen: God is zelfs in staat om die slechtvalken drie dagen elders onder te brengen zodat ze daarna in alle rust hun ei konden leggen. 'Je kunt het wegzetten als toeval, maar dan mis je een stukje van de wonderlijke schepping.' Door de gebeurtenissen rond de slechtvalken voelen Remco en Jessica zich daarin gesterkt. 'We zien dit als een knipoog van God.' Saillant detail tot slot: de predikant van de Bethlehemkerk heet Vogelelaar. Hoezo toeval?

MARGOT C. BERENDS

KIJK LIVE MEE: HUNTERSOFTHESKY. NL/NATUURBEHOUD.

Duurzaamheid volgens Urgenda

Duurzaamheid heeft de toekomst, klinkt het. Maar hoe moeilijk is de omschakeling naar een duurzame samenleving? Klimaatjurist Dennis van Berkel (Stichting Urgenda) vertelt over verrassende ontwikkelingen. Urgenda heeft een geruchtmakend proces tegen de Nederlandse staat aangespannen om de gevolgen van de klimaatverandering niet te negeren.

WOENSDAG 27 MEI, 20 UUR, € 5. MARANATHAKERK.

Opera: Noachs vloed in de Kloosterkerk

Benjamin Britten schreef een opera die bedoeld is voor uitvoeringen in kerken en met ondersteuning van amateurs: 'Noye's Fludde'. Het is een bijzondere vertolking van het verhaal over de ark van Noach. Kloosterkerkgangers en professionele muzikanten doen mee. Toeschouwers kunnen de liederen meezingen.

ZONDAG 7 JUNI, 15 UUR.

Mediteren, opladen in het stadscentrum

In de oud-katholieke schuilkerk in de Juffrouw Idastraat komt wekelijks een groep bijeen om te mediteren vanuit de christelijke traditie. Het herhalen van een (zelfgekozen) mantra in een kring geeft inspiratie en energie. De deelnemers hebben verschillende levensbeschouwelijke achtergronden.

IEDERE WOENSDAG 19-20:30 UUR. OUD-KATHOLIEKE KERK

Op bezoek bij de Rooms-Katholieke Jongerenvereniging

'Wij zijn hongerig naar het geloof'

REPORTAGE Ze zijn levendig en nieuwsgierig. Een impressie van een avondje bij de Haagse afdeling van de Rooms-Katholieke Jongerenvereniging. 'Diep...!', verzucht iemand.

IN DE CRYPTIE VAN DE MARTHAKERK aan de Hoefkade dringen flarden van gezang uit de kerk door. Door een luchtrooster is het verkeer soms duidelijk hoorbaar. Af en toe klinken er voetstappen in de ruimte vlak boven. De zeven leden van de Haagse tak van de Rooms-Katholieke Jongerenvereniging (RKJ) schenken er geen aandacht aan, verdiept als ze zijn in het betoog van een grijzende man van middelbare leeftijd. Hij draagt een eenvoudige grijze pij en een rozenkrans aan de gordel. Zijn stevige schoenen roepen associaties op met lange voettochten in dienst van het geloof.

Rustpunt

Broeder Johan (54) is afkomstig uit Brussel en uitgezonden naar de Broeders van Sint Jan in de Oude Molstraat. Op deze woensdagavond spreekt hij op uitnodiging van de RKJ over de Heilige Drie-eenheid. Met een sappig Vlaams accent en formuleringen die niet bepaald uit de moderne spreektaal komen.

'De Geest roept als complement elkeen van ons op', klinkt het bijvoorbeeld. Of:

'Ten diepste ben ik de ruimte van een ander.' Voor de gemiddelde toehoorder is de materie aan de abstracte kant. De zeven jonge katholieken, op harde stoelen in een halve cirkel om de spreker geschaard, drinken de woorden echter in.

'Ten diepste ben ik de ruimte van de ander'

'Ten diepste ben ik geschapen voor een relatie. Dat is mijn rustpunt', licht broeder Johan zijn laatste woorden toe. 'En daarvoor zijn we geschapen?', vraagt iemand uit de kring. 'Diep...' is de verzuchting na het bevestigende antwoord. 'Diep, hè', grijnst de monnik. 'Ik kan er ook niets aan doen, had je maar een ander thema moeten kiezen.'

Niet per se gelovig

Nella (24, docent pedagogiek), Dikmar (26, bouwkundige) en Patrick (33, student 'ict in business') richtten in 2012 na de Wereldjongerendagen de Haagse afdeling van de RKJ op. Ze kenden el-

kaar van een Antilliaanse gebedsgroep en vonden dat het tijd werd andere jongeren in Den Haag te bereiken. Die hoeven niet per se gelovig te zijn, iedereen is welkom. De harde kern van de vereniging telt vijftien tot vijfen-

dent mode, een hippe jongeman met hoedje, armbanden en andere versierselen. 'Ik houd van debat, ik wil wijzer worden', zegt hij. Marysan (25), maatschappelijk werkster met een baan in de kinderopvang: 'Ik ben hongerig om

FOTO: MATTHIJS TERMEER

Voordat broeder Johan zijn lezing begint, verzinken de RKJ-jongeren nog even in gebed.

twintig leden, van wie de meesten een vergelijkbare achtergrond hebben: opgegroeid op Curaçao, katholiek opgevoed en sinds een aantal jaren woonachtig in Nederland.

Verder vormen ze een dwarsdoorsnede van de maatschappij. Kionn (22) is stu-

meer te weten te komen over het geloof.' Ook Thaly (38), werkzaam in de chemische sector en vrijwillig begeleider van vrouwen in een sociaal isolement, spreekt van 'honger naar het geloof'. 'Je wilt meer en meer.' Niselle (30), administratief mede-

werkster, is vanaf het begin lid. Ze vindt 'communicatie en interactie' belangrijk, maar wil vooral andere dan Antilliaanse katholieke jongeren leren kennen.

Guinness Boek

Aan het hoofd van de kring is broeder Johan niet te stuiten. Het thema van de avond heeft zich vertakt tot een uitgebreide theorie over leven en dood, mens en maatschappij. 'Ik droom ervan eens vierentwintig uur door te gaan voor het Guinness Boek', grapt hij. 'Het publiek mag veranderen.' De Bijbel rust in zijn hand, maar de Brusselselaar kijkt het boek nauwelijks in. Er kan geen twijfel over bestaan: hij is op zijn plek bij de Broeders van Sint Jan, die de nadruk leggen op de intellectuele kant van het geloof. Twijfel is er evenmin wanneer Nella hem een kwestie voorlegt. Broeder Johan heeft juist de rol van man en vrouw verduidelijkt en Nella vraagt zich af hoe ze homoseksualiteit binnen deze context moet plaatsen. 'Homoseksualiteit', verklaart de man van God, 'is een blokkade van de geest.' Nella: 'Nu begrijp ik het!'

De vereniging trekt nog te weinig belangstellenden van buiten de eigen kring, geeft ze na afloop toe. 'Ik ben tevreden als we meer mensen uit andere kerken in Den Haag kunnen bereiken.'

Broeder Johan klaagt niet. 'Subliem. De interactie was perfect.'

MATTHIJS TERMEER

advertenties

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Firma A. H. Kerkhof & Z^o
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familie traditie

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Pionieren in de wildernis van de Marcustuin

Het was een rommelplek, het terreintje achter de Marcuskerk in Moerwijk. Er werd geblowd en inbrekers gebruikten het als uitvalsbasis om bij de achterkanten van huizen te komen. Maar sinds vorig jaar zomer waait er een andere wind. De grond is nog van de gemeente Den Haag, maar de Marcuskerk kreeg toestemming om er een tuin aan te leggen.

Er staan nu aan weerszijden hekken. Op dinsdag en donderdag gaan die open en is de tuin toegankelijk. Maar je kunt de tuin ook in via het Marcushuis. Dat is de basis voor MarcusConnect, een plek waar gezocht wordt naar een nieuwe manier van kerk-zijn. Bettelies Westerbeek werkt er als missionair pionier.

Eigenlijk heeft Bettelies vandaag vakantie, maar er is een boom gekapt en nu helpt ze met het wegsjouw van de takken. Het is zo leuk dat allerlei buurtbewoners de weg naar de tuin hebben gevonden, vertelt ze. En de achterburen zijn blij dat het er nu veilig is. De tuin verbindt dus letterlijk en figuurlijk kerk en buurt met elkaar.

Er moet nog een hoop gebeuren in de Marcustuin, maar de contouren tekenen zich al af. Er slingert een paadje van hek naar hek en her en der staan rijtjes tere plantjes. Op bordjes staat wat het is. Er is een flink gedeelte waar een onbestemd groen welig tiert. Ook daar bordjes, met de tekst 'wildernis' erop. Is dit een verwijzing naar het begin van de Bijbel? Of gewoon een knipoog en een variant op het bord 'werk in uitvoering'?

Pinksterviering met wereldmuziek

De meeste kerken in Den Haag zijn niet-Nederlandstalig. De Bethlehemkerk houdt een koor- en samenzangavond met koren en zanggroepen uit alle windstreken. Het Eben Haëzerkoor uit Scheveningen zingt Nederlandse liederen. Verder zijn een Chinese kerk, de Surinaamse Evangelische Broedergemeente, een Spaanstalige gemeente, een Antilliaanse kerk en een Afrikaanse gemeente van de partij. Er is ook een zangeres die in het Russisch zingt.

ZATERDAG 23 MEI, 20 UUR. BETHLEHEMKERK.

Gateway service voor kleintjes

De voorbeden zitten in een vrolijk beplakte weckpot

REPORTAGE De Anglicaanse kerk heeft wekelijks een dienst speciaal voor baby's, peuters en kleuters, voorafgaand aan de gewone kerkdienst. Tijdens de Gateway All Age Service mag je op een speelkleed zitten, rondjes dansen en lekker hard toeteren op muziekinstrumentjes.

OP DE LITURGISCHE TAFEL BRANDT EEN kaars. Eromheen staan aardewerken figuurtjes die hand in hand een kring vormen. En er staat een hoge weckpot, beplakt met gekleurde papiersnipperen. Op het label aan de beugel staat *The Jesus Jar*. Ik zit in de Gateway All Age Service van de Anglicaanse Church of St. John & St. Philip aan de Ary van der Spuyweg. Het voelt alsof ik weer vijf ben en naar partijtje mag – voorpret-met-een-beetje-spanning tintelt in mijn buik.

Behalve schooltje spelen de kinderen ook 'kerkje'

In de zaal staan vier rijen stoelen in twee kwartcirkels klaar. Als vrijwilligster Marion Stenneke met de dienst begint, in het Engels, zijn bijna alle stoelen bezet. Baby'tjes zijn uit hun kinderwagens en maxi-cosi's getild en kijken op de arm van een ouder in het rond. Peuters zitten met slingerbeentjes op een eigen stoel en een paar kleuters verheugen zich er al op dat ze straks mogen helpen. Overigens zijn er ook volwassenen zonder kinderen.

Sorry-song

Voor we openen met een *thank you-song*, mag je inbrengen waar je dankbaar voor bent. Een vader met een baby-meisje vertelt dat het beter gaat met zijn moeder. Een ander zegt dat haar zoontje zichzelf kan aankleden en dat hij daarom een mooie auto gekregen heeft. Terwijl wij zingen, danst een meisje cirkels voor in de zaal. Na de *sorry-song* mogen de kinderen naar voren komen en uit een mandje een instrument kiezen.

Een vrolijke bedoening in de Anglicaanse Gateway-dienst.

Bij het loflied over *loud cymbals and trumpets* spelen ze mee met twee loeiritmische gitaren, twee voorzangers en een piano. Het verhaal van de transfiguratie uit Marcus 9 – niet bepaald een kinderverhaaltje – klinkt. Edwin nodigt het jeugdige publiek uit op een speelkleed. Hij laat plaatjes zien van bergen en gaat met hen in gesprek over bergwandelen, het uitzicht en de drukte die je in het dal achterlaat. Het is best lastig, bekent hij na afloop, om het praatje af te stemmen op kinderen die zo in leeftijd variëren.

Dan mogen de kinderen een tekening maken, achter in de zaal. Even scheiden schuifdeuren de grote en de kleine mensen. Marion houdt een

korte overdenking: dankzij *mountain top*-ervaringen met God kunnen we onze taken in het dal van ons dagelijks leven aan. Een vader loopt stiltes rond met zijn babydochtertje op de arm, laat haar naar de stralende dag aan de andere kant van het raam kijken. Een ander kindje, op schoot bij de vrouw die de beamer bedient, lacht een innemende babyglimlach naar de eerste rij. Voor het gebed komen de kinderen weer terug.

Daar is de weckpot. Het blijkt *the prayer jar* te zijn. Een kind mag een kaartje trekken, het is de eerste voorbede: *for parents of new born babies*. Ook nu mag je intenties inbrengen. Iemand noemt een sollicitatietraject (*faith, not fear*), een ander een operatie (*bless the hands of the doctors*) en een derde vraagt om wijsheid in een meningsverschil. Tot slot wordt er nog gezongen voor een jarige. De derde regel van het *happy birthday* is *'I'm so glad that God made you'*.

Warm feestje

De moeder van de jarige vertelt na de dienst dat haar kinderen graag naar de kinderkerk gaan, want behalve vader-en-moedertje en schooltje spelen ze ook 'kerkje'. 'Sst', zegt de dochter dan tegen de poppen, 'nu gaan we bidden.' Zij en haar man proberen om de week naar de Gateway-dienst te gaan. De andere week gaan ze naar de reguliere dienst, die daarna is. 'Dit is allemaal kindvriendelijk, en dat is fijn. Maar voor mijn eigen geestelijke voeding ga ik graag naar de gewone dienst. De kinderen gaan dan naar de crèche.'

Er zijn daarin ook kindernevendiensten. De Gateway Services zijn voor de allerkleinsten met hun ouders. Dat scheidt een band, ze begroeten elkaar die ochtend als vrienden. Marion vertelt dat er voldoende vrijwilligers zijn om elke week zo'n Gateway te kunnen bieden, als opstapje naar de gewone diensten.

Ik kreeg de indruk dat er vooral iets ongrijpbaars als sfeer wordt doorgegeven. Een warm feestje, niet verkeerd als opstapje.

NELLEKE DE JONG-VAN DEN BERG

VOOR VIERINGEN: ZIE PG. 6. INFO KERK: STJOHN-STPHILIP.ORG

Gezinsretraite in het Stadsklooster

Wat te doen op Tweede Pinksterdag? Gezinnen die op zoek zijn naar stilte, bezinning en gezelligheid, kunnen een dagje in retraite in het Stadsklooster. Naast gemeenschappelijke activiteiten, is er voor kinderen en volwassenen een apart programma.

MAANDAG 9 JUNI, 10-16 UUR, € 25 PER GEZIN. WESTEINDE 101. OPGAVE/INFO: CHRISTI LOOR, CLOOR@STEKEDENHAAG.NL

Nieuw in de stad: 'Blossom 070'

In Den Haag komt een nieuw netwerk van twintigers en dertigers tot bloei dat zich richt op zingeving vanuit de christelijke spiritualiteit. Het heet 'Blossom 070' en is het zusje van 'Blossom 030' in Utrecht. Allerlei geëngageerde mensen als kunstenaars, ondernemers, young professionals, filosofen, theologen en coaches organiseren samen maatschappelijke en levensbeschouwelijke activiteiten.

Blossom 070 streeft naar verdieping en gemeenschapsvorming. Mede-initiator Edgar Neo: 'Hoe mooi zou het zijn als gelijkgestemden elkaar vaker zouden ontmoeten, tot inspiratie van elkaar. Ik droom van een brede kruisbestuiving. Niet alleen tussen de deelnemers, maar ook met andere zingevingsgroepen. Laat duizend bloemen bloeien.'

DE ACTIVITEITEN BEGINNEN MEDIJ MEI. ZIE BLOSSOMO70.NL.

Rustig worden bij Mens en Tuin

In het uiterste puntje van Moerwijk, op een langgerekte strook langs het riviertje de Strijp, ligt biologisch-dynamische zorgtuin Mens en Tuin. Knotwilgen staan netjes in het gelid langs de oever. Op de achtergrond doemen flats en gebouwen op. Iedere woensdag is de tuin vrij toegankelijk. Op deze eerste lentewoensdag is het een komen en gaan van klanten die biologische plantjes willen kopen. Een vrouw rijdt met haar demente vader in een rolstoel langs het pad. Samen genieten ze van het ontluikende groen.

Op andere dagen in de week werken hier mensen die op de een of andere manier zorg, aandacht of begeleiding nodig hebben. De één vier dagen, de ander twee uurtjes per week. De tuin heeft een antroposofische signatuur, maar 'we zijn niet streng in de leer', vertelt Anouk Winkler van Mens en Tuin. 'We lezen twee keer per week de spreuk van Rudolf Steiner. En we bewerken de grond volgens zijn principes. Zo zorgen we voor onze eigen compost en zaaien we met zaden uit onze eigen planten. Het is een cyclus.' Tussen de kassen en plantenvakken in ligt een grote cirkel, een spiraal waarvan het pad naar een ranke berk in het midden leidt. Als je last hebt van prikkels van buiten, word je rustig en meer naar binnen gericht wanneer je het pad naar het centrum volgt.

De tuin, die zich ook 'stadslandbouwbedrijf' noemt, is gespecialiseerd in het kweken van groente- en kruidenplantjes en bijen- en vlinderplanten. De winkel is bijna altijd doordeweeks geopend, check even op mensentuin.nl.

IN - DRUK

MIJN MOEDERMAAND

IN DE ROOMS-KATHOLIEKE TRADITIE STAAT de meimaand in het teken van Maria. De oorsprong hiervan ligt in de verering van de Romeinse godin Maia, wat oorspronkelijk 'moeder' betekende. Dus bedacht men in de Middeleeuwen dat deze maand een prachtige aanleiding is de 'moeder Gods' te vereren. Met 'Maria visitatie' wordt deze periode op 31 mei afgesloten.

Inmiddels is er in onze lage landen nog nauwelijks sprake van Mariaverering en in de oecumenische toenadering is zij eerder een struikelblok dan een verzoenende moeder. Door mijn kennismaking met de protestantse 'Marienschwestern' in Duitsland meer dan veertig jaar geleden ben ik aan het denken gezet. 'Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen', zingt Maria in het Magnificat (Lucas 1:48). Maar

de uitbundige Mariadevotie bij katholieken maakte dat Maria bij protestanten alleen rond Kerst even mag meedoen. Daarna moet ze weer terug in de doos bij de kerstversiering. Jammer, want via Maria kun je net even anders naar de kerk en jezelf leren kijken.

Het is het 'fiat' van Maria – 'mij geschiede naar uw woord' – dat ruimte maakte voor de komst van Christus. Zij is 'beeld' van de kerk die Christus in de wereld mag brengen. De mannen hebben altijd hoog van de (kerk)toren geblazen in de geschiedenis, maar zonder haar fiat en het getuigenis van de vrouwen bij het graf hadden wij de genade niet leren spellen. Al komt het woord 'genade' niet meer voor in de 'Bijbel in Gewone Taal', toch snappen gewone mensen verdraaid goed wat dat is. Meimaand, moedermaand, vol van genade!

Dat begint al gelijk op de eerste mei, de dag van de arbeid. Dat je werk hebt en werken kunt, dat is immers allerm minst vanzelfsprekend. Iemand moet iets in je zien, je een kans geven. Over 4 en 5 mei kan ik kort zijn: mijn vrijheid, onze rechtsstaat danken we aan wie hun leven offerden.

Op de 12e mei schonk mijn moeder mij het leven en ik ben haar daarvoor nog steeds dankbaar. Het is ook 'dag van de verpleging', deze geboortedag van Florence Nightingale. Welk een goedheid wordt ons deel in (mantel)zorg en vindplaatsen van barmhartigheid! De 17e mei is het alweer zeven jaar geleden dat Neeltje en ik in de Waalse kerk de zegen over ons huwelijk ontvingen. Om het met de dichter te zeggen: 'Bloeien aan dorens van de rouw lachend de rozen open'.

'Moederdag' hoeft misschien niet van u, commerciële uitvinding. Maar als we bedenken dat de profeet Jesaja de moederliefde met de liefde van God vergelijkt, kunnen we wellicht minder zwaar tillen aan de 'heidenese' geboortepapieren ervan. Een rabbijnse uitspraak luidt: 'Omdat God niet overal kan zijn, schiep hij moeders'.

Dit jaar op de 24e vieren we Pinksteren en volgens het verslag van Lucas maakte Maria deel uit van de verwachtingsvolle gemeenschap in Jeruzalem. Op iconen zit zij vaak centraal in de kring, want zij heeft aan den lijve de vreugde en pijn van het moederschap ervaren. Die Geest van het moederschap vervult straks heel de kring, opdat tranen gedroogd worden en pijn weggekust.

ROB VAN ESSEN

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

Ter nagedachtenis van Rinske Nutma
(28 juni 1999 – 23 maart 2015)

Tijdloos

Je grote zus gaat binnenkort studeren,
je zusje heeft nog eventjes te gaan.
Je klasgenoten moeten keihard leren,
want strakjes komen er examens aan.

Je vader krijgt nog vele grijze haren,
je moeder krijgt er kraaienpootjes bij.
Ze moeten nog hard werken, heel wat
jaren,
en zijn voorlopig niet van zorgen vrij.

Maar jij zult altijd meisjesdromen blijven
en shoppen met vriendinnen in de stad,
vakantie met je nichtjes, opstel schrijven,
en babysitten, zwemmen als een rat.

Je vrienden zullen eens hun droombaan
kiezen
ze vrouwen, krijgen kinderen misschien,
en later elkaar uit het oog verliezen.
Of niet, natuurlijk. Ach, we zullen zien.

Maar jij zult altijd toekomstplannen
blijven.
Met mama naar het park hier om de hoek.
In 't zwembad lekker dobberen en drijven,
whatsappen en bij oma op bezoek.

En het vergissen in het aantal borden
is iets dat na verloop van tijd wel slijt,
nadat je bent gestopt met ouder worden,
voorgoed zit vastgeklonken in de tijd.

Mensenrechten
in Rusland

De Zwitsers-Americaanse politicologe Catherine Guisan geeft in juni een lezing over de problematische strijd van mensenrechtenactivisten in Rusland. Ze vreest voor een groeiend autoritarisme. Guissan doceert aan de universiteiten van Sint Petersburg en Moskou.

De lezing is een initiatief van Initiatives of Change (IC), een wereldwijd netwerk van mensen met verschillende levensovertuigingen die activiteiten organiseren in het kader van 'vrede en sociale samenhang', 'ethiek en leiderschap' en 'duurzaam leven'. In Nederland opereert IC vanuit Den Haag.

DINSDAG 2 JUNI, 19:30 UUR. AMALIASTRAAT 10.

De Appel speelt Jezus en zijn volgelingen

'Ik denk dat Jezus fel was, hij maakte ook fouten'

INTERVIEW De eerste voorstelling van regisseur Arie de Mol bij Toneelgroep De Appel is een theatermarathon over de volgers van Jezus. Zie de mens gaat over mensen op zoek naar houvast en zingeving.

DE VISSERSBROERS SIMON EN ANDREAS belanden net in een felle discussie. Ze staan in de rij om gedoopt te worden door Johannes de Doper, en die rij is zó lang, dat ze nog dagen moeten wachten. Simon wil blijven, Andreas niet. Ineens kijkt Simon op naar regisseur Arie de Mol. 'Wat zeg ik nu ook alweer?' Negen acteurs van Toneelgroep De Appel zitten in een klein kringetje op stoelen en krukken teksten te repeteren. Hun gedaanten vallen haast weg in de enorme repetitieruimte van de Appel-

'Jezus niet als weë sok, met hangende wangen'

loods aan de Laan van Poot. Het is er donker, stellingen van tribunes geven schaduwen op de wanden, theaterverlichting staat gericht op het groepje spelers. Als iemand z'n tekst even kwijt is, geeft De Mol een aanwijzing.

Stille tochten

De Mol volgde begin dit jaar Aus Greidanus op als artistiek leider van De Appel. Zijn eerste voorstelling in Den Haag – hij was hiervoor artistiek leider bij Toneelgroep Maastricht – is deze theatermarathon over Jezus en zijn volgelingen, *Zie de mens*. Als de repetitie is afgelopen, vertelt hij erover, uitkijkend op de lege stoelen waar de acteurs net zaten.

De voorstelling komt voort uit zijn eigen verbazing, zegt De Mol. Nederland is ontkerkelijk, de rol van de kerk is totaal anders dan in zijn jeugd. 'Maar ik proef nog overal behoefte aan spiritualiteit. Terwijl we onze religie net hebben weggegooid.' Hij noemt het aansteken van kaarsjes, het organiseren van stille tochten, het succes van The Passion. De Mol gooit zijn armen in de lucht en roept: 'Wat willen we nou?'

Bovenmenselijke dingen

Zie de mens is nadrukkelijk geen interpretatie of vertelling van het leven van Jezus, zegt De Mol. Het draait om de mensen die hem zijn gaan volgen, zoals Simon en Andreas die zijn apostelen werden, en waarom ze dat deden. 'Ik vind die vraag, waarom mensen Jezus gingen volgen, samenvallen met de behoefte aan spiritualiteit van

Affichebeeld (Isabella Chapel). De Mol: 'De mens is niet af, niet perfect, maar altijd zoekend naar zingeving.'

tegenwoordig', merkt De Mol op. 'Ik wil het hebben over de behoefte aan een richtinggevend ding in je leven, waar je alles op kunt enten.' Naast de apostelen zijn er andere bijbelse beelden, zoals Maria – de moeder van Jezus, Maria Magdalena, Kajafas de hogepriester, Bartholomeüs en Johannes de Doper. Allemaal 'zoekers', zoals De Mol ze omschrijft. 'Ze hebben twijfels, momenten van afhaken of het hervinden van geloof.'

Eerst wilde De Mol Jezus zelf niet zoveel in het stuk laten voorkomen, maar daar kon hij niet omheen. 'Hij is uiteindelijk toch degene die alles in gang zet.' De Mol probeert Jezus in de voorstelling 'gewoon een mens te laten zijn, die bovenmenselijke dingen heeft bedacht om de wereld beter te maken.' Hij heeft weinig op met het beeld dat volgens hem vaak van Jezus wordt geschetst. 'Het beeld van de weë sok, met de han-

Lezerskorting

Bij vertoning van deze bon krijgt u € 5 korting op woensdag- en vrijdagvoorstellingen van *Zie de mens*. Kaarten zijn te bestellen bij de Appellkassa en via (070) 350 2200 onder vermelding van 'Kerk in Den Haag'. De aanbieding is niet geldig in combinatie met andere kortingen en op al gekochte kaarten.

gende wangen, de treurige mond. De geslagen man, die de wijsheid in pacht heeft. Ik denk juist dat hij fel was, menselijk, hij maakte ook fouten.'

Hilariteit

De Mol groeide op in Katwijk in een kerkgaand gezin, maar raakte al snel ver van kerk en geloof verwijderd. Met de kerk als instituut heeft hij nog altijd helemaal niets. Maar nu hij ouder wordt, 'komen die dingetjes van het geloof op een andere manier terug in mijn leven. Ik vraag me dagelijks af: "hoe leef ik eigenlijk?"' In de theaterwereld leidde het wel tot hilariteit, als De Mol vertelde dat hij aan een voorstelling over Jezus werkt. Maar hij is ervan overtuigd dat het thema in deze tijd past. 'Twintig jaar geleden had dit niet gekund. Het heeft te maken met waar de wereld op dit moment in zit. We lopen ons vast in het materialisme. We hebben reflectie nodig, waar gaan we heen?'

Hij hoopt met zijn voorstelling mensen daarover aan het denken te zetten. Maar hij waarschuwt ook voor verwachtingspatronen. 'Mensen die denken: "Hè get, iets over Jezus", zullen iets gaan missen. En anderen die een prachtige vertolking van het leven van Jezus verwachten, zullen iets anders krijgen dan ze denken.' Spottend zal de voorstelling niet zijn, benadrukt hij. 'Ik heb niks met spot. Ik heb die behoefte niet.'

Maakte De Mol de voorstelling ook een beetje speciaal voor gelovigen, of juist voor atheïsten? 'Nee hoor', zegt hij. 'Voor iedereen die gevoelig is voor het lot van de wereld.'

Om daar lachend aan toe te voegen: 'Ik houd van grote thema's.'

ELLEKE BAL

THEATERMARATHON *ZIE DE MENS*, INCLUSIEF DINER. APPELTHEATER, DUINSTRAAT 6, 2 APRIL T/M 30 MEI. KAARTEN € 75, OUIEVAARSPAS € 50. TONEELGROEPDEAPPEL.NL.

Niets is onmogelijk in de Tuin van Geloven

'De tuin van geloven', zo heet de onverwacht grote tuin op het binnenterrein van het Stads klooster en de Carolusschool, achter het Westeinde. Ooit lag hier het landgoed Swanesteijn. De rooms-katholieke Vincentiusvereniging kocht het perceel halverwege de negentiende eeuw en na een tijdje vestigden de Broeders van Maastricht zich er. Via het schoolplein kom je bij een hekje, dat toegang verschaft tot een enorm grasveld. Daaromheen staan in tal van hoekjes heesters en bomen, in de verte een kas. Er zijn bijbelse planten en allerlei symbolen van diverse godsdiensten neergezet, een uitwerking van de naam 'tuin van geloven'. Maar wat vooral van geloof getuigt, zijn de talloze geintjes en gekkigheden die de broeders in de loop van de jaren hebben aangebracht. Oude cd-rekjes fungeren als parmantige torentjes, een bolvormig deksel van een vuilnisbak staat op z'n kop op een zinken emmer en vormt zomaar een leuk kunstwerk, grote rode geribbelde plastic slangen kronkelen als een levensboom uit een metaaldraden hekwerk. En zo gaat het maar door. Stenen kabouters en elfjes, heiligen- en godenbeelden staan naast rieten manden, stapeltjes glasplaten en oude melkbussen. Een antiek houten prieel brandde enkele jaren geleden af. Broeder Frans Wils zei daarover: 'Sommigen denken dat het aangestoken is, maar ik wil dat gewoon niet geloven.' Nu staat op die plek een krullerig gietijzeren ornament, met daarin twee stoelen aan weerszijden van een roestende engel die op een toertertje blaast. Het grasveld biedt ruimte voor feesten, ontmoetingen, barbecues, tai chi-lessen. In deze tuin zonder onmogelijkheden bloeit het geloof. Na schooltijd vrij toegankelijk.

COLUMN

VIJGENBOOM VOOR EEN GOED DOEL

DE VIJGENBOOM IS, NA DE MENS, HET allereerste schepsel dat in de Bijbel met een eigenaam genoemd wordt (Genesis 3). Boeddha bereikte onder de vijgenboom de staat van verlichting. Jezus spreekt een paar keer over de vijgenboom, als teken van de komende zomer maar ook als schrikbeeld van een gemeenschap die geen vruchten voortbrengt.

In Leimuiden zat de vijgenboom de schilder in de weg. Het was februari en ik wist weinig meer van vijgenbomen dan het hierboven beschrevene. Pas nadat flink wat takken waren weggeknipt en weggezaagd kon het schilderwerk aan de pastorie voltooid worden. In de trieste berg takken vlamden honderden kleine groene puntjes. Beter kijkend viel me op hoe mooi die jonge knoppen er uit zagen. Ik kon het niet over

m'n hart verkrijgen alles zomaar weg te gooien. Even later, dankzij de snoeischaar, doemde er nog een berg: tientallen kleine takjes met knop.

Wetend dat een wilgentakje in water wortels maakt, zette ik op goed geluk de meeste takjes in jamptjes en stak er ook een paar in de grond. Die laatste verwelkten, maar in jamptjes bleven ze mooi groen en zowaar, na een paar weken kwamen er witte puntjes onderaan de takjes. Zo'n maand later verschenen de wortels.

Zo is het begonnen. Ieder jaar kweek ik weer een voorraad jonge vijgenbomen. Ik schreef een boekje met kweektips en wijsheden over de vijf uit de joodse traditie. Bijvoorbeeld, 'de vijgenboom is als de Tora'. Waarom wordt de schriftelijke en mondelinge

traditie van de Tora vergeleken met een vijgenboom? Omdat de meeste bomen – de olijfboom, de wijnstok en de dadelpalm – in één keer worden geplukt, maar de vijgenboom plukt men beetje bij beetje. Zo is het ook met de Tora. De ene dag leert iemand weinig, de andere dag wat meer, want het kan niet allemaal in een of twee jaar worden geleerd. Van zo iemand zegt de Schrift in Spreuken 27:18: 'Wie de vijgenboom verzorgt, eet zijn vrucht' (Be-midbar Rabba XII,9).

In onze tuin staan weer jonge vijgen-

boompjes te wachten op nieuwe eigenaren. Graag geef ik ze weg, maar wel onder deze voorwaarde. Noem mij een goed doel dat weinig bekend is en dat je een warm hart toedraagt. En zeg toe dat je, als dank vanwege het ontvangen boompje, een klein bedrag zult overmaken. Ik noteer alle goede doelen en misschien mag ik hier nog eens iets schrijven over wat me allemaal ter ore kwam.

MARTIN KOSTER, M.
KOSTER@KPNPLANET.NL /
070 4065871